

Egres Dorottya

Stratégiai manőverezés az atomenergia polilógusában¹

A paksi atomerőmű négy reaktorát előregedésük miatt a következő évtizedben le kell állítani. A nukleáris energia hazai energiatermelésben való 40 százalékos részarányának fenntartása végett az Országgyűlés 2009-ben elvi hozzájárulását adta a bővítéshez. A jövő energiapolitikája, illetve az orosz hitelből, orosz beszállítóval történő bővítés azóta is része a politika és a média napirendjének. Tanulmányomban a pragmadialektika kiterjesztett elmélete, a stratégiai manőverezés olyan megközelítését mutatom be, amely alkalmas a hosszú távú polilógus elemzésére. Céloom a paksi bővítés vitáján keresztül demonstrálni, hogy a stratégiai manőverezés három aspektusa (a hallgatói elvárások, a topikus potenciál és a prezentációs eszközök) egy időben elhúzódó és térben nem lokalizálható, sokszereplős vitaszituáció elemzésére is alkalmas. Az aspektusok vizsgálatához felhasználok a 2009 és 2017 közötti, az atomenergiáról és a paksi atomerőmű bővítéséről szóló közvélemény-kutatásokat, valamint elemzem az ugyanebben az időszakban lezajlott vita politikai, környezetvédő és szakértő szereplőinek online diskurzusát.

Kulcsszavak: atomenergia, diskurzuselemzés, érvelés, közvélemény-kutatás, polilógus, politikai deliberáció, politikai kommunikáció, pragmadialektika, stratégiai manőverezés

Bevezetés

A paksi atomerőmű jelenleg is működő négy reaktorát az 1980-as években helyezték üzembe, ezért előregedésük miatt a következő évtizedben le kell kapcsolni azokat. Magyarország energiatermelésében a nukleáris energia körülbelül 40 százalékos arányának hosszú távú fenntartása (International Energy Agency 2017), azaz a paksi atomerőmű új reaktorokkal történő bővítése az Országgyűlés elvi hozzájárulásával 2009-ben dőlt el.² Ha a paksi bővítésről szóló vitát az argumentációelmélet eszköztárával próbálnánk elemezni, több nehézségbe ütköznénk, ugyanis a modern argumentációelméleti iskolák elsősorban időben és térben lokalizálható érvelési szituációkat (azaz egy-egy konkrét vitahelyzetet) vizsgálnak, továbbá azokat kétszereplősként modellezik (Lewiński 2013). E kutatás azonban a paksi bővítést mint egy időben elhúzódó és térben nehezen lokalizálható, sokszereplős vitát vizsgálja. Bemutatja, hogy az argumentációelmélet jelenleg meghatározó iskolájának teóriája, a pragmadialektika, illetve annak kiterjesztett elmélete, a stratégiai manőverezés a jelen tanulmányban felvázolt konceptuális kiterjesztéssel mégis alkalmassá teszi az elméletet arra, hogy segítségével hosszú távú többszereplős viták elemezhetővé, a szereplők érvelési stratégiái pedig értékelhetővé váljanak.

E tanulmány első részében ismertetem a hosszú távú többszereplős viták argumentatív jellegzetességeit, majd bemutatom a paksi bővítésről (Paks 2) szóló vita főbb eseményeit és kérdéseit. Az ezt követő részekben a stratégiai

1 E tanulmány a COST Action CA17132 – APPLY European Network for Argumentation and Public Policy Analysis támogatásával készült. A COST APPLY érveléseméleti és közpolitikai kérdésekben történő nyilvános döntéshozatali folyamatokat elemző európai hálózat. Köszönettel tartozom a Budapest Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Filozófia és Tudománytörténet Tanszékén működő Measures of Rationality kutatócsoportnak is a tanulmány kapcsán megfogalmazott értékes megjegyzéseikért.

2 25/2009. (IV. 2.) Országgyűlési határozat: „Az Országgyűlés előzetes, elvi hozzájárulást ad ... a paksi atomerőmű telephelyén új blokk(ok) létesítését előkészítő tevékenység megkezdéséhez.”

manőverezés három aspektusának (hallgatói elvárások, topikus potenciál, prezentációs eszközök) konceptuális kiterjesztését vázolom fel. Mivel a Paks 2-ről szóló vita a pragmadialektika elmélete szerint a deliberáció műfajába sorolható, amelynek elsődleges közönsége az állampolgárok közössége (van Eemeren 2010, 2018), a hallgatói elvárások aspektusának elemzéséhez a paksi bővítésről szóló 2009 és 2017 közötti magyarországi közvélemény-kutatásokra támaszkodom. A felmérések megmutatják, hogy a magyar választók támogatják vagy ellenzik a bővítést, mit tekintenek mellette és ellene szóló érveknek, így ezek a felmérések informatívak lehetnek a lakosság nézeteit és preferenciáit illetően. A stratégiai manőverezés elmélete szerint a topikus potenciál az érvelési szituációban rendelkezésre álló érvek összességét jelenti, ezért ennek az aspektusnak az elemzése végett a politikai, a környezetvédő és a szakértői diskurzusok leggyakoribb témaköreit és a hozzájuk tartozó érveket azonosítom be.

A témakörök és az érvek katalógusa megmutatja, hogy Paks 2 komplex vitájában milyen témakörökből milyen érveket meríthetnek a vitázók. A politikai, a környezetvédő és a szakértői diskurzusokban a témakörök és az érvek gyakoriságelemzése felfedi, miben tér el az egyes szereplők érvelése. Tekintettel arra, hogy a vita szereplői közül többen is a „Ne legyen Paks 2!” pozíciót képviselik, elengedhetetlen a pozíciókat alátámasztó érvek különbözőségének elemzése ebben a többszereplős vitában.

A stratégiai manőverezés harmadik aspektusának vizsgálata során, Paks 2 vitájának hosszú távú jellegét szem előtt tartva azokat a prezentációs eszközöket elemzem, amelyek egyrészt ismétlődnek a szereplők érvelésében, másrészt képesek az olvasóközönséggel való közösség kialakítására. Ez utóbbi azért tekinthető fontosnak, mert a vita szereplőinek a tanulmányban vizsgált diskurzusa elsősorban az állampolgároknak szól. A stratégiai manőverezés három aspektusának illeszkedése jelenti a teljes argumentatív stratégiai kivitelezését (van Eemeren 2017), amellyel értékelhetővé válik a vitapartnerek érvelése.

E tanulmányban amellett érvelek, hogy a paksi bővítésről szóló vita legprominensebbnek nevezhető szereplőinél nem állapítható meg a teljes argumentatív stratégia, miként feszültség figyelhető meg a közönség által fontosnak tartott témakörök és a szereplők érvelésének leggyakoribb témakörei között is. Emellett e tanulmány mint empirikus elemzés a paksi bővítésről szóló vita további megértéséhez kíván hozzájárulni, amely vita nemcsak Magyarország jövőbeni energiapolitikáját határozza meg, hanem egyben mélyreható társadalmi és politikai vitákat is eredményezett.

A bővítés hosszú távú polilógusa

A modern argumentációelméleti iskolák a vitát rendszerint két fél interakciójaként modellezik (Lewiński 2013). De mi történik, ha belép a vitába egy harmadik szereplő, esetleg egy negyedik is? Megtarthatók-e a modern argumentációelméleti iskolák diadikus modelljei a többszereplős viták leírására? E kérdések még nagyobb fontossággal bírnak a nyilvános deliberatív szituációk esetében, tehát azokban a döntéshozatali helyzetekben, amelyek közvetett vagy közvetlen módon az állampolgárok véleménye alapján dőlnek el. Ennek oka az, hogy ezek a vitahelyzetek általában többszereplősként jellemezhetőek (Lewiński 2010, Lewiński & Aakhus 2014, Lewiński & Mohammed 2015). Az iménti kérdések megválaszolása végett az utóbbi években az argumentációelmélet fókuszába a polilógusok teoretikus és empirikus vizsgálata került, kiváltképpen a környezetvédelemmel és az energiapolitikával kapcsolatos többszereplős viták.

A polilógusokban egyszerre több szereplő változatos pozíciókat felvéve, eltérő helyszíneken vitázik, heterogén közönségeket szólít meg, hogy elérje változatos céljait (Musi & Aakhus 2018). Marcin Lewiński, az argumentatív polilógusok kutatója szerint a polilógusok olyan valós jelenségek, amelyek eltérnek a dialógusoktól, de az érveléselmélet még mindig a diadikus modelljeivel törekszik leírni a polilogikus vitaszituációkat (Lewiński & Blair 2011, Lewiński & Aakhus 2014, Lewiński & Mohammed 2015, Aakhus & Lewiński 2017, Aakhus et al. 2016, Lewiński 2016, Lewiński & Üzelgün 2019). E tanulmányban viszont azt mutatom be, hogy az eredetileg diadikus modellre épülő pragmadialektika, illetve annak kiterjesztett elmélete, a stratégiai manőverezés a felvázolt konceptuális kiterjesztéssel alkalmassá válik egy olyan nyilvános deliberatív szituáció elemzésére, amilyen Paks 2 vitája is.

Az időben és a térben lokalizálható vitaszituációk vizsgálata nem elegendő a „vita logikájának” a megértéséhez (Aakhus & Lewiński 2017: 199). Egy makroszkóp jellegű vizsgálattal egyszerre írhatók le a vita részletei és azok szintézise (Musi & Aakhus 2018). Tekintettel a paksi bővítés vitájának hosszú távú és polilogikus jellegére, ez a ta-

nulmány egy makroszkópot ad: egyaránt bemutatja az egyes közvélemény-kutatások eredményeit, a szereplők tipikus érveléseit, továbbá összefoglalja a felmérések eredményeiből látható tendenciát, és megadja a szereplők érveinek gyakoriságát. Bár elméletileg számtalan pozíció megjelenhet egy polilógusban, a közpolitikai viták olyan gyakorlati problémákból indulnak ki, amelyekre döntési opciókat kell létrehozni. Ezek az opciókat idővel bináris oppozícióként, egymásnak ellentmondó lehetőségekként adják elő (Lewiński 2016), ahogy ez Paks 2 esetében is történt. Még akkor is, ha a szereplők pozíciói diadikus ellentmondásban állnak, azokat más érvek hangsúlyozásával támasztják alá.

E tanulmány a paksi bővítés vitájának legprominensebb politikai, környezetvédő és szakértő szereplőinek érvelésére fókuszál: a bővítés elsőszámú támogatójának Magyarország Kormánya tekinthető, ellenzőinek pedig többek között a hazai zöld párt, a Lehet Más a Politika (LMP), a Greenpeace Magyarország és az Energiaklub (amely nem-kormányzati szervből vált szakpolitikai intézetté, célja pedig a megújuló energiaforrások elterjesztése). Azért tekinthetők ezek a szervezetek meghatározónak, mert rendszeresen és részletesen, számos helyszínen és platformon – elsősorban saját hivatalos weboldalaikon – kommunikálnak az atomenergiával és Paks 2-vel kapcsolatban.

Az elmúlt tíz évben rengeteg vitát, nyilvános előadást, közmeghallgatást rendeztek a témában, de az online megjelent cikkek jellemzően a szervezetek hivatalos álláspontját kommunikálják. A továbbiakban a felsorolt négy szervezet 2009 és 2017 közötti hivatalos online kommunikációjára fókuszálok. 2009-ben született meg az országgyűlés elvi hozzájárulása a paksi atomerőmű telephelyén új blokkok létesítését előkészítő tevékenység megkezdéséhez, és 2017-ben engedélyezte az Európai Unió hivatalosan a projektet. E két időpont között számos kérdésben folytak bírósági perek, például a bővítés dokumentációjának titkosítása, az elmaradt tenderkiírás, az állami támogatás, az előkészítő tanulmányok megalapozatlansága kapcsán. A vita sarkalatos pontjának tekinthető a 2014 januárjában megkötött szerződések együttese, amelyek szerint a beruházás 80 százalékát orosz állami hitel fedezi, és a reaktorokat az orosz állami vállalat, a Roszatom fogja szállítani.

A paksi bővítés vitájának főbb pontjai a következő kérdéseken keresztül ragadhatók meg: Tekintettel a beruházás relatíve magas költségére, megtérül-e a beruházás, vagy az adófizetőknek kell magasabb áramarat fizetniük? Munkahelyteremtésre vagy inkább korrupcióra ad-e lehetőséget a projekt? El fogja-e veszíteni Magyarország a szuverenitását az orosz közreműködés hatására? Valóban növekedni fog-e az áramigény, amelyet csak az atomerőmű tud kiszolgálni? Fel kellene-e mondani a projektet, mert sokak szerint a döntéseket nem előzték meg adekvát politikai vagy szakmai viták? Mekkora a bővítés biztonsági és környezeti kockázata?

Közvélemény-kutatások és hallgatói elvárások

Ebben a fejezetben amellet érvelek, hogy a közvélemény-kutatások eredményei alapján következtetni lehet a hallgatói elvárásokra, annak ellenére, hogy a közönség koncepciója az érvelésméletben, a közvélemény fogalma pedig a társadalomtudományokban problematikus. A továbbiakban bemutatom a Magyarországon 2009 óta, az atomenergia és Paks 2 témájában készült közvélemény-kutatásokat és eredményeiket, valamint beazonosítom, hogy mely témákat tartanak fontosnak a felmérések megrendelői és a válaszadók.

A hallgatói elvárások (*audience demand*) fogalma arra utal, hogy a közléseknek mindig van egy feltételezett címzettjük, és a róla alkotott elképzelések hatással vannak a vitázók érvelésére. A vitapartnerektől elvárják, hogy vegyék figyelembe a közönségük nézeteit és preferenciáit. Ugyanakkor az érvelésméletben többféleképpen is elkülöníthetők a közönségek: ezek lehetnek elsődlegesek és másodlagosak (van Eemeren 2010), célzottak és elértek (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1958, Crosswhite 1996, Tindale 2006), vélték és valóságok (van Eemeren 2015). A megkülönböztetés változatossága arra utal, hogy nehézséget jelent meghatározni a vita szereplőinek közönségeit (Tindale 2015, Palmieri & Mazzali-Lurati 2016). Ez kifejezetten igaz abban az esetben, amikor a közönségek időről időre változnak, ahogyan egy hosszú távú polilógusban is. Az Energiaklub például egyszerre igyekszik a politikai döntéshozókra hatást gyakorolni és informálni a társadalmat, tehát egyaránt tekinthetők közönségének a politikusok és az állampolgárok. Ugyanakkor nehéz megítélni, hogy melyik nevezhető meg elsődleges vagy másodlagos közönségként, vagy éppen azt, hogy kit sikerül elérnie a kommunikációjával.

A közvélemény koncepciójának problematikusságát gyakran hangoztatják a társadalomtudományos szakirodalomban. A közvélemény konstruktumnak tekinthető, mivel a felmérések nemcsak mérik a társadalom

attitűdjét, hanem egyben befolyásolják is azt. Ebből kifolyólag a közvélemény-kutatások megrendelői képesek közönségeket kialakítani (Thogmorton 1993, Bourdieu 1979, Levasseur 2005, Einsiedel 2008, Ellwanger 2017). Amikor a felmérés célja az emberek pozitív attitűdjeinek megerősítése, a kérdések az előnyökre irányulnak. Amikor pedig a cél az aggályok felerősítése, a kérdéseket a potenciális veszélyekre és kockázatokra hegyezik ki.

A közvélemény-kutatások problematikusságának ellenére egy bizonyos témában újra és újra végrehajtott felmérések a következő szempontokból jelentősek. Először is: megfigyelhető, hogy a különböző megrendelők milyen kérdéseket tesznek fel, tehát milyen szempontokat, témaköröket tartanak egy adott kérdésben fontosnak. Másodsor: az ugyanabban a témában született felmérések eredményei összehasonlíthatóak, tehát lehet belőlük következtetni a válaszadók attitűdjeinek változására.

A közvélemény koncepciójának problematikussága ellenére a nukleáris energia témájában végzett társadalomtudományos kutatások is a közvélemény tárgyalása kapcsán gyakran hivatkoznak az országos reprezentatív közvélemény-kutatások eredményeire (Pidgeon & Demski 2012, Prati & Zani 2012, Turcanu et al. 2014, Arlt & Wolling 2015, Kim et al. 2016, Novikau 2017, Woo et al. 2017).

A nukleáris energiával és a paksi bővítéssel kapcsolatos 2009 és 2013 között született közvélemény-kutatásokat áttekintő Sarlós Gábor (2015a: 32) „párhuzamos valóságokként” írja le az eredményeket. A kifejezés arra utal, hogy a különböző megrendelők felmérései ellentétes eredményt mutatnak a megkérdezettek attitűdjéről. Ez a trend még az évtized második felében is megfigyelhető (lásd az 1. táblázatot).

1. táblázat

A bővítéssel kapcsolatos közvélemény-kutatások adatai

Dátum ¹	Megrendelő	Kutató-intézet	A bővítés támogatóinak/ ellenzőinek aránya (%)	Az orosz bővítés támogatóinak/ ellenzőinek aránya (%)
2011	Reuters ²	Ipsos	38/62	
2011	Origo ³	Medián	36/58	
2011	MVM ⁴	TNS	51/44	
2012	Greenpeace ⁴	Medián	42/51	25/66
2013	MVM ⁴	TNS	56/40	
2013	Gábor Sarlós ⁴	Ipsos	47/53	
2014	MVM ⁵	TNS	58/n/a	
2014	Greenpeace ⁶	Ipsos		31/59
2014	Greenpeace ⁷	Medián		35/60
2016	Greenpeace ⁸	Medián		27/53
2017	Greenpeace ⁹	Závecz		19/62
2017	Vasárnapi Hírek ¹⁰	Publicus		34/43
2017	MVM ¹¹	Network 360	54/36	

1 2009-ben született egy Eurobarometer felmérés, de ez csak az atomenergiára, és nem a bővítésre vonatkozó kérdéseket tartalmazott.

2 Miután számos közvélemény-kutatás eredménye nem érhető el, Sarlós Gábor kutatására (2015a) hivatkozom.

3 Lásd <https://www.origo.hu/itthon/20110914-median-a-tobbseg-elutasitja-a-paksi-atomeromu-elettartamanak-meghosszabbitasat-vagy.html>.

4 Lásd <https://www.greenpeace.org/archive-hungary/hu/hirek/hirarchivum/Ketharmad-ellenzi-a-paksi-bvites/>.

5 Lásd <http://energiaoldal.hu/a-magyarok-tobbsege-akarja-ize-nem-akarja-paksi-ii-t/>.

6 Lásd <https://secure.flickr.com/photos/greenpeacehu/sets/72157644802934679/>.

7 Lásd <https://www.flickr.com/photos/greenpeacehu/sets/72157648464528784/with/16355865119/>.

8 Lásd <https://www.flickr.com/photos/greenpeacehu/albums/72157678788112222>.

9 Lásd <https://www.flickr.com/photos/greenpeacehu/albums/72157691624204164>.

10 Lásd http://publicus.hu/blog/paksi_atomeromu_boviteserol/.

11 Lásd <https://www.paks2.hu/web/guest/w/a-magyarok-t%C3%B6bbs%C3%A9ge-t%C3%A1mogatja-a-paksi-atomer%C5%91m%C5%B1-kapacit%C3%A1s-fenntart%C3%A1s%C3%A1t>.

Az MVM (Magyar Villamos Művek, a Paksi Atomerőmű tulajdonosa) által megrendelt közvélemény-kutatások rendre a bővítés támogatóinak túlsúlyát mutatják, miközben a Greenpeace eredményei az ellenzők többségét bizonyítják. A Greenpeace 2014-től kezdve nem a bővítés támogatására kérdez rá, hanem az atomerőmű orosz állami vállalat által, orosz hitelből történő bővítésére.³ Ennek oka, hogy 2014 januárjában megszületett a megállapodás Magyarország és az Orosz Föderáció között, miszerint a reaktorokat az orosz állami vállalat, a Roszatom fogja szállítani, és a beruházás költségének 80 százalékát orosz állami hitelből finanszírozzák. Ez a paksi bővítés vitájában sarkalatos pontnak tekinthető a következők miatt: Magyarország szovjet múltja, a jelenleg is működő négy reaktort a Szovjetunió építette, Oroszország kedvezőtlen világpolitikai megítélése, az elmaradt tenderkiírás és a relatíve nagy összegű hitel.

Annak ellenére, hogy a közvélemény-kutatások eredményei alapján nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy a magyar társadalom támogatja vagy ellenzi-e a bővítést, két szempontból mégis fontos az eredmények tárgyalása. Először is: a kérdésekből következtetni lehet arra, hogy a bővítés mely szempontjait, témaköreit tartják a megrendelők fontosnak. Az MVM által megrendelt felmérések az áramárral és az ellátásbiztonsággal kapcsolatban érdeklődnek, amíg a Greenpeace (és az akkoriban még ellenzékinek tekinthető Origo hírportál) felmérései a biztonsági és a környezeti kockázatokra térnek ki. Másodszor: a válaszok a társadalom attitűdjeiről és információigényéről árulkodnak.

2013-ban Sarlós Gábor (2015a) felmérte, milyen információk terén érez a lakosság hiányosságot,⁴ amire a legtöbb válaszadó a környezeti, gazdasági-pénzügyi és technikai információkat jelölte meg. 2014-ben és 2017-ben a Greenpeace a következő kérdést tette fel: „Ön szerint melyik a két legfontosabb érv a Paksi Atomerőmű új blokkjainak megépítése ellen?” 2014-ben a válaszadók a „veszélyes” lehetőséget nevezték meg elsőszámú ellenérvként, a legtöbbször megnevezett ellenérv pedig az „Oroszországtól való függőség” volt. 2017-ben a leggyakrabban megnevezett ellenérv a „veszélyes” és a „radioaktív hulladék kérdése” voltak. Az imént említett három közvélemény-kutatás abból a szempontból tekinthető kulcsfontosságúnak, hogy a válaszadóknak lehetőségük nyílt a bővítés témaköreiről nyilatkozni, ahelyett, hogy megadott témakörökben kérdezték volna őket, mint a többi felmérés esetében.

Összefoglalva tehát: a bővítés támogatói és kritikusai is jogosan hivatkozhatnak a paksi bővítés vitájában a közvélemény-kutatásokra, hiszen egyes felmérések a pártolók többségét, míg mások az ellenzők többségét mutatják. A közvélemény-kutatásokhoz való teljes hozzáférés híján is megállapítható, hogy az embereket kifejezetten érdekli a bővítés biztonsági és környezeti aspektusa, de a gazdasági megfontolások is hangsúlyosak. Miután a felmérések jelzik, hogy mely témakörökben érdekelt a társadalom, a vita témaköreinek topikus potenciálként történő értelmezése lehetőséget ad a hallgatói elvárások és a topikus potenciál összekapcsolására.

Az atomerőmű-bővítés témakörei és a topikus potenciál

Ebben a fejezetben egy korábbi kutatás eredményeit mutatom be, amely bizonyos politikai, környezetvédő és szakértő diskurzusok leggyakoribb témaköreit és érveit azonosította. Amellett érvelek, hogy ez lehetőséget nyújt a vita topikus potenciáljának azonosítására. A topikus potenciál (*topical potential*) magában foglalja az érvelési szituációban rendelkezésre álló érveket, valamint közülük azoknak az érveknek a kiválasztását, amelyek egyszerre kapcsolódnak a közönség preferenciáihoz és mozdítják elő az érvelők céljainak megfelelő perspektívát (van Eemeren 2010).

Az említett korábbi kutatás során (Egres & Petschner 2020) a magyar kormány, az LMP, a Greenpeace és az Energiaklub 2009 és 2017 között, a hivatalos weboldalairól származó, a nukleáris energiáról és a Paks 2-ről szóló cikkeket elemeztük.⁵ A kutatás azzal kezdődött, hogy az atomenergia szakirodalma (Gamson & Modigliani

3 „Egyetért-e Ön a paksi atomerőmű bővítésével, amennyiben azt egy orosz állami vállalat, orosz hitelből építi meg?”

4 „Megítélése szerint Ön elegendő információval rendelkezik-e a paksi atomerőmű bővítéséről? Nem, és számomra nem is fontos, hogy többet tudjak róla. / Nem és főleg a gazdasági és pénzügyi vonatkozásai érdekelnének. / Nem és főleg a technikai vonatkozásai érdekelnének. / Nem és főleg a környezeti vonatkozásai érdekelnének. / Nem és főleg a politikai vonatkozásai érdekelnének. / Igen. / Nem tudom” (Sarlós 2015a).

5 Lásd <http://www.kormany.hu/hu/hirek>, <https://lehetmas.hu/hirek/>, <https://www.greenpeace.org/archive-hungary/hu/hirek/>, <https://www.energiaklub.hu/hirek>.

1989, Ylönen et al. 2015, Kristiansen 2017) és saját ismereteink alapján megneveztünk témaköröket. Ezek között szerepelt a gazdaság, a környezetvédelem, a biztonság és az orosz függőség témaköre.

A kezdeti listát a választott cikkekben azonosított, az egyes témakörökhöz tartozó érveken keresztül pontosítottuk. Érvnek tekintettünk olyan állításokat, amelyek Paks II megépítése mellett, illetve ellen szóltak. A témakörök pontosítása és az érvek azonosítása iteratív folyamat volt, ahogyan az elemzők külön és együtt is vizsgálták a szövegeket. Annak érdekében, hogy a lista csak a leggyakoribb témaköröket és a hozzájuk tartozó érveket tartalmazza, bizonyos témakörök és érvek lekerültek róla, mint például a nukleáris hadviselés veszélyének érve, amely a biztonság témakörébe illeszthető. A cikkek címeit nem tekintettük érveknek, viszont egy teljes mondat ugyanúgy érvként azonosítható, mint egyetlen szó. A témakörök és az érvek azonosítása kettős céllal bírt: kialakítani egy topikus katalógust, amely a Paks II vita topikus potenciálját jelentheti, valamint azonosítani az érvek, illetve azok témaköreinek gyakoriságát a nyolcéves periódusban, amellyel a vizsgált szereplők ügye (*case*) nevezhető meg (lásd a 2. táblázatot).

2. táblázat

A paksi bővítés vitájának leggyakoribb témakörei és a hozzájuk tartozó leggyakoribb érvek katalógusa

Gazdaság-pénzügy	Pro	Kontra
költséghatékonyság	költséghatékony	eladósodás
áramár	alacsonyabb lesz	magasabb lesz
versenytorzítás	nem meghatározó	meghatározó
munkahelyteremtés	meghatározó	nem meghatározó
beruházás költsége	elfogadható	nem elfogadható
további költségek	nem meghatározó	meghatározó
hitelkonstrukció	kedvező	kedvezőtlen
korruptió	nem meghatározó	meghatározó
Politika	Pro	Kontra
kapcsolat Oroszországgal	függőség csökken	függőség nő
Roszatom	jó partner	rossz partner
Energiaellátás	Pro	Kontra
ellátásbiztonság	megoldott	megújulók is megoldják
áramigény	magasabb ellátható	nem lesz magasabb
Biztonság	Pro	Kontra
baleset és üzemzavar kockázata	nem meghatározó	meghatározó
szándékos károkozás kockázata	nem meghatározó	meghatározó
Környezet	Pro	Kontra
radioaktív hulladék elhelyezése	megoldott	nem megoldott
Duna hőmérséklete	nem lesz túl magas	túl magas lesz
klímavédelem	hozzájárul	megújulók jobban hozzájárulnak
Jog	Pro	Kontra
magyar törvények	betartott	nem betartott
EU-s és nemzetközi törvények	betartott	nem betartott
Etika	Pro	Kontra
fenntarthatóság	fenntartható	nem fenntartható
társadalmi vita/támogatottság	adekvát/támogatott	nem adekvát/nem támogatott
szakmai vita	adekvát	nem adekvát
politikai vita	adekvát	nem adekvát

A 2. táblázathoz hasonló listák, katalógusok és érvelési térképek megtalálhatók különböző energiapolitikai kutatásokban (Sarlós 2014, Ylönen et al. 2015, Lewiński 2016). Az ilyen jellegű katalógusok azt sugallják, hogy a vita szereplői kizárólag ezekben a témakörökben, ezeket az érveket alkalmazva vitáznak. Ugyanakkor bármennyire is átfogó, bármilyen formában is megjelenített egy efféle katalógus, soha nem tartalmazhatja az összes lehetségesként felmerülő érvet a vitában, még akkor sem, ha az érvek rekonstrukciója elméleti és empirikus szinten is megfelelő volt (Lewiński 2016). Továbbá az is elképzelhető, hogy a vita egyes szereplői nem kizárólag a pró vagy a kontra oldalról alkalmaznak érveket, hanem kiegyensúlyozott módon vitáznak.

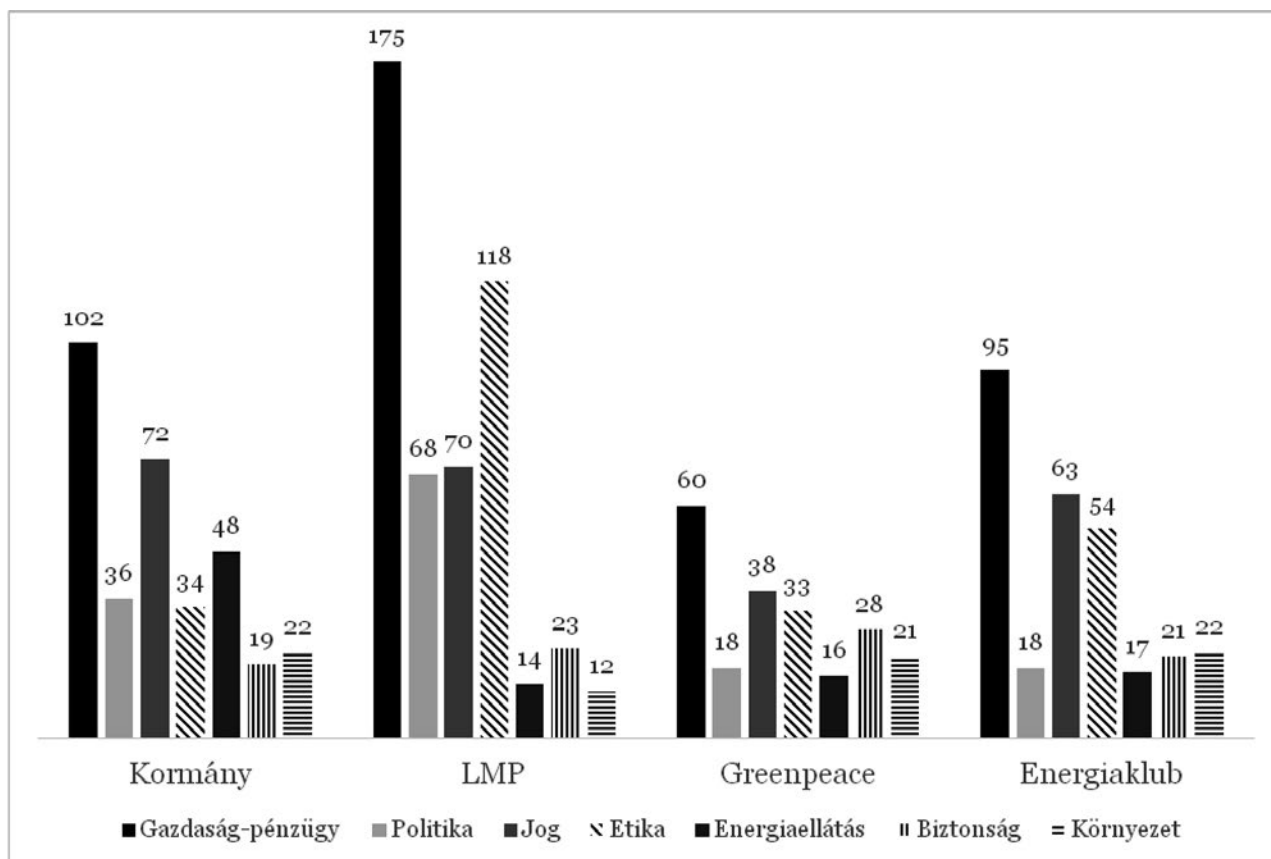
A vita további feltérképezése végett a korábbi kutatás során (Egres & Petschner 2020) a vita szereplőinek kommunikációjában azonosított témakörök és érvek gyakoriságát is megállapítottuk (lásd az 1. ábrát). Annak ellenére, hogy a Magyarország energiapolitikájáról szóló vita kihegyezhető a „Legyen vagy ne legyen Paks 2?” kérdésre, a szereplőknek lehetőségük van különböző témakörökből változatos érveket kiválasztani, hogy alátámasszák pozíciójukat. Az LMP, a Greenpeace és az Energiaklub mind ellenzi a bővítést, de más arányban azonosíthatók az érvek a kommunikációjukban. Ez azt jelenti, hogy a pozíciójuk ugyan megegyezik (ne legyen Paks 2), de ezt más érvekkel támasztják alá, tehát a pozíciójukból és az érveikből felépülő ügyeik eltérőek.

Az ügyet fontos megkülönböztetni a pozíciótól: az ügy egy pozícióból és az azt alátámasztó érvekből épül fel (Lewiński 2013: 166). Egy polilógusban kulcsfontosságú a szereplők ügyének azonosítása, hiszen ebben mutatkozik meg a szereplők érvelésének különbözősége. A jelen kutatás nem terjed ki az időbeliség vizsgálatára, tehát arra, hogy a szereplők érvelése az évek során hogyan változik, mindazonáltal ez további kutatási irányt jelölhet.

Az elemzés a következő témaköröket és a hozzájuk tartozó érvek gyakoriságát eredményezte: *gazdaság-pénzügy* (432), *jog* (243), *etika* (239), *politika* (144), *energiaellátás* (95), *biztonság* (91), *környezet* (77). Ezek jelentik az atomerőmű-bővítés témáit, amely témákból a vitázók az előnyökről és a hátrányokról szóló érveket merítik.

1. ábra

A vita témaköreihez tartozó érvek gyakorisága

Ahogy az 1. ábra mutatja, a gazdaság-pénzügy témakörébe sorolt érveket azonosítottuk a leggyakrabban az összes szereplő diskurzusában, tehát Paks 2 gazdasági-pénzügyi szempontok szerinti megvitatása dominált. A topikus potenciál elmélete szerint ezek a perspektívák azok, amelyekről a vitázók úgy gondolják, segítségükkel sikeresen meggyőzhetik közönségeiket. A nukleáris energia és a paksi bővítés gazdasági szempontból történő megvitatásának dominanciájára már többen felhívták a figyelmet (Sarlós 2014, Várit [2011] idézi Sarlós 2015b).

Ebben a fejezetben amellet érveltem, hogy a témakörök és az érvek listája (lásd a 2. táblázatot) alapján következtetni lehet egy vita topikus potenciáljára, valamint a megállapított gyakoriságok megmutatják az egyes szereplők ügyeit az általuk felvett pozíciókon túlmenően (támogatja vagy ellenzi a bővítést), ami a vita polilogikus jellege miatt jelentős.

Prezentációs eszközök egy hosszú távú polilógusban

Ebben a fejezetben feltérképezem a kormány, az LMP, a Greenpeace és az Energiaklub hivatalos weboldalainak cikkeiben azonosítható prezentációs eszközöket. Ezek elemzése során egyrészt az ismétlődő kifejezéseket, megfogalmazásokat keresem, másrészt azokra a nyelvi elemekre fókuszálok, amelyek közösséget lehetnek képesek kialakítani a szereplők közönségeivel. Azt állítom, hogy a 2. táblázatban felsorolt érveket többféle formában meg lehet fogalmazni, így lehetőség nyílik a prezentációs eszközök vizsgálatára.

A prezentációs eszközök (*presentational devices*) kiválasztása arra a törekvésre utal, hogy a vitázók a céljuknak megfelelő módon fejezzék ki az érveiket (van Eemeren 2010). Ezek vizsgálatába beletartozhat a platform kiválasztása, amelyen az érvelések elhangzanak, az érvelés módja (verbális, vizuális, multimodális), valamint stílus- és szerkezetbeli elem (szóválasztás, regiszter, képes beszéd) (Fahnestock 2009, Zarefsky 2009). Egy Paks 2-höz hasonló évtizedes vita esetében két szempontot tekintek kulcsfontosságúnak. Először is az ismétlődő kifejezéseket, ugyanis a stratégiai manőverezés olyan kiemelkedő prezentációs technikák esetében kerülhet előtérbe, mint például a határozott ismétlés (van Eemeren & Houtlosser 2009: 13). Amíg egy térben és időben lokalizálható vitaszituációban a *repetitio*, azaz az ismétlés az *argumentum ad nauseam*, azaz a súlykolás hatását keltheti, egy hosszú távú vitában kifejezetten hatásosnak tekinthető. Másodszor pedig a prezentációs eszközök elemzésében azokat tartom szem előtt, amelyek megfogalmazásuk okán képesek közösséget kialakítani, mert ismerős dolgokra, érzésekre hivatkoznak (Zarefsky 2009).

Az előző részben bemutatott elemzés szerint a vita szereplőinek leggyakrabban azonosított érvei a gazdaság-pénzügy témakörébe tartoznak. Amellet érvelek, hogy hatásos érvelési stratégiát eredményezhet, ha az érveket ismételve vagy olyan formában fogalmazzák meg, hogy azzal kapcsolat alakítható ki a potenciális közönségekkel.

A kormány kommunikációjában ismétlődő prezentációs eszköz az „olcsó áram” és az „olcsó energia” kifejezés. A gazdaság-pénzügy témakörébe sorolt érvek gyakran tartalmazzák az „olcsó” szót, ehhez kapcsolódik a mottójuk: „Olcsó áram egyenlő Paks.” 2013-ban vezette be a kormány a rezsicsökkentésről szóló programját, ennek kapcsán gyakran említette, hogy a további rezsicsökkentés garanciája Paks 2. Ezenfelül Paks 2 „10 ezer munkahelyet” fog létrehozni, amely előnyösnek hangozhat, elsősorban a régióban élők számára. Az orosz befolyás vádjának mérséklésére a kormány azzal válaszol, hogy a projekt magyar embereknek fog munkalehetőséget biztosítani, nem kizárólag külföldiek profitálnak majd a beruházásból, ami illeszkedik a kormány nacionalista-populista retorikájába.

A gazdasági és pénzügyi megfontolások kapcsán az LMP elsősorban olyan prezentációs eszközökkel él, amelyek ismerős és érzelmileg befolyásoló jellegük okán lehetnek képesek kapcsolatot építeni a közönséggel. A projektet „gigaberuházásnak” nevezi, amelyet az „adófizetőknek” „közpénzből” kell állniuk, és amely „eladósítja” az országot. Ezek a kifejezések azt a hatást keltik, hogy a bővítés társadalmi kérdés, tehát jelentős változást fog hozni az emberek életébe. Az LMP ahelyett, hogy Oroszországgként nevezné meg a beruházás partnerét, „Putyint”, illetve az „Orbán–Putyin paktumot” ismétli. Ez utóbbival arra utal, hogy a megállapodás adekvát politikai vita nélkül született, és az főleg e két vezetőnek lesz gazdaságilag előnyös. A vita szereplői közül az

LMP az, amely rendszeresen analógiát von Pakssal, Csernobillal és Fukusimával azért, hogy az atomenergia veszélyeiről meggyőzze a közönségeit.

A Greenpeace kommunikációjában nem azonosítható a kormányhoz és az LMP-hez hasonló gyakoriságú kifejezés vagy olyan kiugró megfogalmazás, hívószó, amellyel a közösség kialakítása könnyebben megvalósulhatna. Érvei általában hosszúak és változatosan megfogalmazottak. Egyetlen visszatérő prezentációs eszköze a „drága” kifejezés. A környezetvédelem témáját tekintve a Greenpeace szintén részletes és sokféle formában megjelenő érveket alkalmaz. Kivitelezhető lett volna, hogy például a radioaktív hulladék elhelyezésének problémájára megalkossanak egy hatásos hívószót (vagy mondatot), amely illeszkedett volna a Greenpeace aktivista karakterébe. Ehelyett gyakran olvasható a „környezeti kockázatok” szókapcsolat, anélkül, hogy konkretizálnák a probléma súlyosságát és megoldatlanságát.

Az Energiaklub a Greenpeace-hez hasonlóan nem alkalmaz olyan ismétlődő és közösség kialakítására alkalmas prezentációs eszközöket a gazdaság-pénzügy témakörében, mint a kormány és az LMP. Felmerülhet a kérdés, hogy miért is lenne elvárható egy szakpolitikai intézettől, hogy ugyanolyan hatásos kommunikációt folytasson, mint egy politikai párt. Fontos azonban megemlíteni, hogy az Energiaklub honlapján történő kommunikáció valószínűleg elsősorban az állampolgároknak szól, nem pedig a politikai döntéshozóknak. Ezen felül számos alkalommal vett részt az Energiaklub nyilvános tüntetéseken, invitálta olvasóit ezekre a demonstrációkra, írt nyilvános leveleket prominens politikai személyeknek, hogy vonjanak vissza Paks 2-vel kapcsolatos döntéseket. Az Energiaklub volt az egyike azoknak a szervezeteknek, amelyek a bővítés hivatalos dokumentációjának nyilvánosságra hozatala érdekében évekig pereskedtek (ez magyarázza a jog témakörébe tartozó érvek magas számát).

Az Energiaklub diskurzusának kiemelkedő prezentációs eszköze a közmeghallgatás kifejezésére alkotott szójáték, a „közelhallgatás”, amellyel arra irányítja a figyelmet, hogy a társadalom nem vehetett részt adekvát módon a deliberációban. Ezen kívül gyakran említi a „szuverenitás” kifejezést, utalva Oroszország befolyására. Azzal érvel Paks 2 ellen, hogy az ország el fogja veszíteni szuverenitását, mert a Roszatom szállítja az új reaktorokat, és az orosz állam hitelből finanszírozza a beruházás 80 százalékát.

Összefoglalva: a vita összes vizsgált szereplője alkalmazott ismétlődő kifejezéseket egyik vagy másik témakörben, de csak a két politikai szervezetre igaz, hogy ezt a leggyakrabban azonosított gazdaság-pénzügy témakörében tette. Sem a környezetvédelmi szervezet, sem a megújuló energiaforrásokat hirdető szakpolitikai intézet nem választott kiugró prezentációs eszközöket a környezeti vagy a biztonságtechnikai érvek előadására.

Teljes argumentatív stratégia

Ebben a fejezetben elemzem a stratégiai manőverezés három aspektusának illeszkedését, majd megállapítom, hogy a vita vizsgált szereplőinél nem állapítható meg a teljes argumentatív stratégia. A pragmadialektika elmélete szerint a teljes argumentatív stratégia azt jelenti, hogy az érvelő tudatosan felépített stratégiai manőverek sorozatában hangolja össze a hallgatói elvárásokat, a topikus potenciálból az érvek kiválasztását és a prezentációs eszközöket a lehető legerősebb és leghatásosabb érvelés érdekében (van Eemeren 2017). E cikkben úgy tekintek a teljes argumentatív stratégiára, mint olyan lehetséges módszerre, amely sikeres kommunikációs stratégiát eredményez a politikai deliberációban.

Az LMP, a Greenpeace és az Energiaklub egyaránt ellenzi a paksi atomerőmű bővítését. A Greenpeace öt közvélemény-kutatást rendelt meg az évek során; ezek eredményei a hallgatói elvárások azonosításában tekinthetők hasznosnak. E felmérések a társadalom atomenergiával és a bővítéssel kapcsolatos attitűdjeiről szolgáltatnak információkat; kifejezetten a 2014-es és a 2017-es felmérés a legfontosabb ellenérveikről kérdezte az embereket. Ezek az ellenérvek biztonsági, környezeti és politikai természetűek voltak, pontosabban: *az atomerőmű veszélyessége, a radioaktív hulladék elhelyezésének a problémája és az Oroszországtól való függés.*

Ugyanakkor a 4. fejezetben elvégzett elemzés azt mutatja, hogy az ezekben a témakörökbe tartozó érveket ritkábban lehetett beazonosítani (lásd az 1. ábrát). Következésképpen azt állítom, hogy feszültség tapasztalható a hallgatói elvárások és a topikus potenciálból való érvek kiválasztása között az LMP, a Greenpeace és az Energiaklub kommunikációjában. Mindhárom szereplő leggyakrabban azonosított érvei a gazdaság-pénzügy

témakörébe sorolhatók. Ennek ellenére egyedül az LMP diskurzusában figyelhetők meg olyan prezentációs eszközök ezen a témakörön belül, amelyek ismétlődők és közösség kialakítására lennének alkalmasak. Tehát amellet érvelek, hogy sem a Greenpeace, sem az Energiaklub nem kommunikálta hatásos módon a leggyakoribb érveiket. Összességében egyik szereplő sem vitte véghez a teljes argumentatív stratégiát, azaz elsősorban nem azokról a megfontolásokról kommunikáltak, amelyek iránt a közönség érdeklődést mutatott, valamint a gazdasági-pénzügyi témakörben sem kommunikáltak a közönségeikkel olyan formában, mint a kormány.

A magyar kormány a bővítés legfőbb politikai támogatója. Az MVM által megrendelt közvélemény-kutatások információval szolgálhatnak a kormány számára a társadalom atomenergiával és a bővítéssel kapcsolatos attitűdjeiről. Az MVM mint a paksi atomerőmű tulajdonosa egyértelműen a bővítés támogatója. Az általuk elvégzett felmérések nem olyan nyitott kérdéseket tartalmaztak, mint a Greenpeace 2014-es és 2017-es felmérései: a kérdések bizonyos témakörökhöz (mint például az áramár és az ellátásbiztonság) kapcsolhatók. Az áramárra való fókuszálás összhangban van a kormány diskurzusában leggyakrabban azonosított témakörrel.

A gazdaság-pénzügy témaköréhez tartozó érvek esetében azonosított prezentációs eszközök sűrű ismétlődést („olcsó áram”) és közösség kialakítására képes kifejezéseket mutatnak. Ugyanakkor a kormány relatíve ritkán említette a biztonsági és a környezeti megfontolásokat, amelyek szintén fontosnak bizonyultak a társadalom számára. Figyelembe véve ezt a hiányosságot, amellet érvelek, hogy a kormány sem vitte véghez a teljes argumentatív stratégiát, amikor Paks 2 mellett érvelt. Ugyanakkor megállapítható, hogy az MVM közvélemény-kutatásainak kérdései képesek lehettek közönségeket formálni a kormány kommunikációja számára.

Következtetések

Kutatásomban a pragmadialektika és annak kiterjesztett elmélete, a stratégiai manőverezés segítségével vizsgáltam a paksi atomerőmű bővítéséről szóló évtizedes polilógust. Arra törekedtem, hogy bemutassam, a stratégiai manőverezés három aspektusa kellően sokoldalú még egy időben elhúzódó és térben nem jól lokalizálható vitaszituáció vizsgálatához is.

A hallgatói elvárások, a topikus potenciál és a prezentációs eszközök elemzését a 2009 és 2017 között született közvélemény-kutatások alapján, valamint e két dátum között a magyar kormány, az LMP, a Greenpeace és az Energiaklub hivatalos weboldalain, az atomenergia és Paks 2 témájában közzétett cikkekben végeztem el. Mindhárom aspektus vizsgálata során a vita hosszú távú és polilogikus jellegét tartottam szem előtt.

A közönségek és azok nézeteinek azonosítása érveléseméletileg nehézséget jelent. A megadott időszakon belül 13 közvélemény-kutatás született az atomenergiával és a paksi bővítés kapcsolatban (lásd az 1. táblázatot); ezek egymásnak ellentmondó eredményeket mutatnak. Amikor az állami tulajdonban lévő MVM a felmérések megrendelője, a pártolók vannak többségben. Amikor azonban a Greenpeace a felmérések megrendelője, az ellenzők vannak többségben. A közvélemény-kutatásokat azért tartom jelentősnek, mert jelzik azt, hogy mely témaköröket tartanak a megrendelők és a válaszadók fontosnak. Az MVM a bővítés előnyeire fókuszált, mint például az alacsony áramár és az ellátásbiztonság, ezzel szemben a Greenpeace a biztonsági és a környezeti kockázatokra helyezte a hangsúlyt. Három felmérés kérdései irányultak arra, hogy mely témakörök érdeklík az embereket.

A topikus potenciál elemzésének eredménye a témakörök és az érvek katalógusa (lásd a 2. táblázatot) és az azok gyakoriságát bemutató diagram lett (lásd az 1. ábrát). A katalógus a vita topikus potenciáljára enged következtetni, a gyakoriság pedig a vita szereplőinek ügyeire a polilógusban. Három szervezet is ellenzi a bővítést, de ezt az érvek különböző arányú alkalmazásával tették. A nukleáris energia magyarországi diskurzusáról korábban azt állították, hogy az ország legfontosabb témáit és az állampolgárai által képviselt értékeket reprezentálja, illetve a szavazóbázis vélt értékpreferenciáit tükrözi (Sarlós 2015c). Ám úgy vélem, hogy a szereplők kommunikációjának fókuszába nem a társadalom által legfontosabbnak tartott megfontolások, illetve információs igények kerültek. Amíg a vita szereplőinek legtöbb érvét a gazdaság-pénzügy témakörében lehetett beazonosítani, addig a közvélemény-kutatások arról árulkodnak, hogy az emberek elsősorban biztonsági és környezeti aggályokat osztanak.

A prezentációs eszközök elemzése során szem előtt tartottam a vita időben elhúzódó jellegét, ezért az ismétlődő kifejezéseket vizsgáltam. Ezen felül azokra a prezentációs eszközökre összepontosítottam, amelyek képesek közösséget kialakítani a szereplők közönségeivel, mert ismerős dolgokra, érzésekre hivatkoznak. Megfigyeléseim szerint a kormány és az LMP a gazdaság-pénzügy témakörébe sorolt érvek esetében alkalmazott hatásos prezentációs eszközöket. Továbbá a három bővítést ellenző, környezetvédelmi céllal bíró szereplő egyike sem alkalmazott hatásos prezentációs eszközöket a biztonsági és a környezeti érvek esetében.

A stratégiai manőverezés három aspektusának vizsgálatával arra a következtetésre jutottam, hogy a négy elemzett szereplő egyike sem folytatott teljes argumentatív stratégiát, mivel feszültség állapítható meg a hallgatói elvárások, a topikus potenciálból az érvek kiválasztása és a prezentációs eszközök között. Politikai kommunikáció esetében különösen fontos azt kommunikálni a közönségnek, hogy a döntéshozók az ő véleményüket is figyelembe veszik. Ugyanakkor népszavazás hiányában a társadalom csak közvetett módon tud részt venni a döntéshozatalban. A kormány kommunikációjában vélhetően azért vannak túlsúlyban a gazdaság-pénzügy témakörébe sorolható érvek, mert ez illeszkedik a politikai stratégiájába.

Mindemellett a bővítés kritikusaik esetében egy említésre méltó ellentmondás tapasztalható. Megtehetnék ugyanis, hogy figyelembe veszik a Greenpeace által megrendelt közvélemény-kutatások eredményeit, és kommunikációjukban nagyobb hangsúlyt fektetnek a biztonsági és a környezetvédelmi kockázatokra. Továbbá az is elképzelhető, hogy pontosan ezekhez a szervezetekhez fordulnának az állampolgárok ezekért az információkért. Ezzel ellenkezőleg az LMP, a Greenpeace és az Energiaklub egyaránt a kormány érvelését követi a gazdasági-pénzügyi megfontolások gyakori tárgyalásával, ami azonban nem feltétlenül tekinthető kevésbé hatásos érvelési stratégiának, hiszen egy vitában létfontosságú, hogy a másik oldal érveire is reagáljanak. 2019-ben Paks 2 építése kezdetét vette, a viták mégis ugyanúgy folytatódnak, mint korábban, és várhatóan mindaddig folytatódni is fognak, amíg az új reaktorokat üzembe nem helyezik.

Irodalom

Aakhus, Mark & Marcin Lewiński (2017): Advancing polylogical analysis of large-scale argumentation: Disagreement management in the fracking controversy. *Argumentation*, vol. 31, no. 1, pp. 179–207.

Aakhus, Mark, Paul Ziek & Punit Dadlani (2016): Argumentation in large, complex practices. OSSA Conference Archive, <http://scholar.uwindsor.ca/ossaarchive/OSSA11/papersandcommentaries/54>.

Bourdieu, Pierre (1979): Public opinion does not exist. In: Armand Mattelart & Seth Siegelau (eds.): *Capitalism, imperialism. Vol 1., Communication and class struggle*, pp. 124–130. New York: International General.

Crosswhite, James (1996): *The rhetoric of reason: Writing and the attractions of argument*. Madison, Wisconsin: The University of Wisconsin Press.

Einsiedel, Edna F. (2008): Public participation and dialogue. In: Massimiano Bucchi & Brian Trench (eds.): *Handbook of public communication of science and technology*, pp. 173–184. London and New York: Routledge.

Ellwanger, Adam (2017): Reinventing *doxa*: public opinion polling as deliberative discourse. *Argumentation and Advocacy*, vol. 53, no. 3, pp. 181–198.

Fahnestock, Jeanne (2009): Quid pro nobis. Rhetorical stylistics for argument analysis. In: Frans H. van Eemeren (ed.): *Examining argumentation in context. Fifteen studies on strategic maneuvering*, pp. 191–220. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Gamson, William A. & Andre Modigliani (1989): Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach. *American Journal of Sociology*, vol. 95, no. 1, pp. 1–37.

International Energy Agency (2017): *Energy Policies of IEA Countries: Hungary 2017 Review*. IEA Publications, <https://webstore.iea.org/energy-policies-of-iea-countries-hungary-2017-review>.

Kim, Jiyou, Dominique Brossard, Dietram A. Scheufele & Michael Xenos (2016): “Shared” information in the age of Big Data: Exploring sentiment expression related to nuclear energy on Twitter. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, vol. 93, no. 2, pp. 430–45.

Kristiansen, Silije (2017): Characteristics of the mass media’s coverage of nuclear energy and its risk: A literature review. *Sociology Compass*, vol. 11, no. 7, pp. 1–10.

- Levasseur, David G. (2005): The role of public opinion in policy argument: An examination of public opinion rhetoric in the federal budget process. *Argumentation and Advocacy*, vol. 41, no. 3, pp. 152–167.
- Lewiński, Marcin (2010): Collective argumentative criticism in informal online discussion forums. *Argumentation and Advocacy*, vol. 47, no. 2, pp. 86–105.
- Lewiński, Marcin (2013): Debating multiple positions in multi-party online deliberation. Sides, positions, and cases. *Journal of Argumentation in Context*, vol. 2, no. 1, pp. 151–177.
- Lewiński, Marcin (2016): Shale gas debate in Europe: Pro-and-con dialectics and argumentative polylogues. *Discourse & Communication*, vol. 10, no. 6, pp. 553–575.
- Lewiński, Marcin & Mark Aakhus (2014): Argumentative polylogues in a dialectical framework: A methodological inquiry. *Argumentation*, vol. 28, no. 2, pp. 161–185.
- Lewiński, Marcin & J. Anthony Blair (2011): Monologue, dialogue or polylogue: Which model for public deliberation? OSSA Conference Archive, <http://scholar.uwindsor.ca/ossaarchive/OSSA9/papersandcommentaries/52>.
- Lewiński, Marcin & Dima Mohammed (2015): Tweeting the Arab Spring: Argumentative polylogues in digital media. In: Catherine Helen Palczewski (ed.): *Disturbing argument: Selected works from the 18th NCA/AFA Alta Conference on Argumentation*, pp. 291–297. London & New York: Routledge.
- Lewiński, Marcin & Mehmet Ali Üzelgün (2019): Environmental argumentation. *Journal of Argumentation in Context*, vol. 8, no. 1, pp. 1–11.
- Musi, Elena & Mark Aakhus (2018): Discovering argumentative patterns in energy polylogues: A macroscope for argument mining. *Argumentation*, vol. 32, no. 3, pp. 397–430.
- Novikau, Aliaksandr (2017): Nuclear power debate and public opinion in Belarus: From Chernobyl to Ostrovets. *Public Understanding of Science*, vol. 26, no. 3, pp. 1–14.
- Palmieri, Rudi & Sabrina Mazzali-Lurati (2016): Multiple audiences as text stakeholders: A conceptual framework for analyzing complex rhetorical situations. *Argumentation*, vol. 30, no. 4, pp. 467–499.
- Perelman, Chaïm & Lucie Olbrechts-Tyteca (1958): *La nouvelle rhétorique. Traité de l'argumentation*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Pidgeon, Nick & Christina C. Demski (2012): From nuclear to renewable: Energy system transformation and public attitudes. *Bulletin of Atomic Scientists*, vol. 68, no. 4, pp. 41–51.
- Prati, Gabriele & Bruna Zani (2012): The effect of the Fukushima nuclear accident on risk perception, antinuclear behavioral intentions, attitude, trust, environmental beliefs, and values. *Environment and Behavior*, vol. 45, no. 6, pp. 782–798.
- Sarlós Gábor (2014): *Risk and Benefit Perceptions in the Communication Narratives of Nuclear Energy in Hungary*. PhD-disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Sarlós Gábor (2015a): A közvéleménykutatások szerepe a magyarországi atomenergia diskurzus alakításában. *Jel-Kép*, 1. sz. 20–38. o.
- Sarlós Gábor (2015b): Miért áll a konfliktusok középpontjában az atomenergia? Előadás, Budapest, március.
- Sarlós Gábor (2015c): *Kockázatok és előnyök megjelenése az atomenergia magyarországi kommunikációs narratíváiban*. PhD-disszertáció összefoglaló. Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Thogmorton, James A. (1993): Planning as a rhetorical activity: Survey research as a trope in arguments about electric power planning in Chicago. *Journal of the American Planning Association*, vol. 59, no. 3, pp. 334–346.
- Tindale, Christopher W. (2006): Constrained maneuvering: Rhetoric as a rational enterprise. *Argumentation*, vol. 20, no. 4, pp. 447–466.
- Tindale, Christopher W. (2015): *The philosophy of argument and audience reception*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Turcanu, Catrinel, Tanja Perko & Erik Laes (2014): Public participation processes related to nuclear research installations: What are the driving factors behind participation intention? *Public Understanding of Science*, vol. 23, no. 3, pp. 331–347.
- van Eemeren Frans H. & Peter Houtlosser (2009): Strategic maneuvering: Examining argumentation in Context. In: Frans H. van Eemeren (ed.): *Examining Argumentation in Context. Fifteen studies on strategic maneuvering*, pp. 1–24. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

- van Eemeren, Frans. H. (2010): *Strategic maneuvering in argumentative discourse. Extending the pragma-dialectical theory of argumentation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- van Eemeren, Frans. H. (2015): Strategic maneuvering in argumentative discourse in political deliberation. In: Marcin Lewiński & Dima Mohammed (eds.): *Argumentation in political deliberation*, pp. 11–31. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- van Eemeren, Frans. H. (2017): Strategic manoeuvring in argumentative discourse in political deliberation. In: Frans H. van Eemeren, & Wu Peng (eds.): *Contextualizing pragma-dialectics*, pp. 123–144. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- van Eemeren, Frans. H. (2018): *Argumentation theory: A pragma-dialectical perspective*. Springer.
- Woo, Jongroul, HyungBin Moon, Jongsu Lee & Jinyong Jang (2017): Public attitudes toward the construction of new power plants in South Korea. *Energy & Environment*, vol. 28, no. 4, pp. 1–19.
- Ylönen, Marja, Tapio Litmanen, Matti Kojo, & Pirta Lindell (2015): The (de)politicisation of nuclear power: The Finnish discussion after Fukushima. *Public Understanding of Science*, vol. 26, no. 3, pp. 260–274.
- Zarefsky, David (2009): Strategic maneuvering in political argumentation. In: Frans H. van Eemeren (ed.): *Examining argumentation in context. Fifteen studies on strategic maneuvering*. pp. 115–130. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Egres Dorottya & Petschner Anna (2020): The Paks Pact: *Topoi* in Hungarian nuclear energy discourse. In: Giovanni Scarafile (ed.): *Controversies and interdisciplinarity. Beyond disciplinarity fragmentation for a new knowledge model*, pp. 29–52. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

További hivatkozások

- 25/2009. (IV. 2.) OGY határozat az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény 7. §-ának (2) bekezdése alapján, a paksi atomerőmű telephelyén új atomerőművi blokk(ok) létesítésének előkészítését szolgáló tevékenység megkezdéséhez szükséges előzetes, elvi hozzájárulás megadásáról, <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A09H0025.OGY>.
- Energiaklub: <https://www.energiaklub.hu/hirek>.
- Energiaoldal: A magyarok többsége akarja, izé, nem akarja Paks II-t. 2014. VI. 20., <https://energiaoldal.hu/a-magyarok-tobbsege-akarja-ize-nem-akarja-paks-ii-t/>.
- Greenpeace: <https://www.greenpeace.org/archive-hungary/hu/hirek/>.
- Greenpeace: Kétharmad ellenzi a paksi bővítést. 2013. X. 10., <https://www.greenpeace.org/archive-hungary/hu/hirek/hirarchivum/Ketharmad-ellenzi-a-paksi-bvitest/>.
- Greenpeace: A valódi vezetők a megújulókat választják. 2014. VI. 17., <https://secure.flickr.com/photos/greenpeacehu/sets/72157644802934679/>.
- Greenpeace: A magyarok kétharmada tiszta energiát akar orosz energiafüggőség helyett. 2015. II. 16., <https://www.flickr.com/photos/greenpeacehu/sets/72157648464528784/with/16355865119/>.
- Greenpeace: Paks II-vel kapcsolatban éveken át félretájékoztattott a magyar kormány. 2017. III. 6., <https://www.flickr.com/photos/greenpeacehu/albums/72157678788112222>.
- Greenpeace: A magyarok túlnyomó többsége ellenzi Paks II-t, főként a projekt veszélyessége miatt. 2018. I. 19., <https://www.flickr.com/photos/greenpeacehu/albums/72157691624204164>.
- Lehet Más a Politika: <https://lehetmas.hu/hirek/>.
- Magyarország Kormánya: <http://www.kormany.hu/hu/hirek>.
- Origo: Nem kér az atomenergiából a magyarok többsége. 2011. IX. 14., <https://www.origo.hu/itthon/20110914-media-a-tobbseg-elutasitja-a-paksi-atomeromu-elettartamanak-meghosszabbitasat-vagy.html>.
- Paks II. Zrt.: A magyarok többsége támogatja a Paksi Atomerőmű kapacitás-fenntartását. 2017. VIII. 23., <https://www.paks2.hu/web/guest/w/a-magyarok-t%C3%B6bbs%C3%A9ge-t%C3%A1mogatja-a-paksi-atomer%C5%91m%C5%B1-kapacit%C3%A1s-fenntart%C3%A1s%C3%A1t>.
- Publicus Research: A paksi atomerőmű bővítéséről. 2017. III. 4., http://publicus.hu/blog/paksi_atomeromu_boviteserol/.

Abstract in English

Strategic maneuvering in the polylogue of nuclear energy

The four reactors of the Paks nuclear power plant need to be shut down in the next decade. In order to maintain the approximately 40 per cent ratio of nuclear energy in the national energy production, Parliament gave its provisional acceptance to the expansion in 2009. The future energy policy of Hungary and the expansion financed and contracted by Russia has been on the political and media agendas ever since. This paper proposes an approach to the extended theory of pragma-dialectics, strategic maneuvering, that is suitable for the analysis of an extended polylogue. It is aimed at showing that the three aspects of strategic maneuvering (audience demand, topical potential, and presentational devices) can also be analysed in extended and spatially not localised argumentative situations with multiple players. For the examination of the three aspects, it studies the public opinion polls about the expansion from 2009 to 2017, and analyses the official online discourse about Paks 2 of selected political, environmentalist and expert actors in the same time period.

Keywords: argumentation, discourse analysis, nuclear energy, political communication, political deliberation, polylogue, pragma-dialectics, public opinion poll, strategic maneuvering

Egres Dorottya egyetemi tanársegéd a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Filozófia és Tudománytörténet Tanszékén. Kutatási területe az érveléstudomány és a politikai kommunikáció. Disszertációjában a paksi atomerőmű bővítésének vitáját vizsgálja mint egy technológiai jelleggel bíró közpolitikai kérdést.